

ΑΘΗΝΑΪΚΑ ΘΕΑΤΡΑ

«ΦΟΙΝΙΣΣΑΙ» ΤΟΥ ΕΥΡΙΠΙΔΗ ΣΤΟ ΚΟΙ-
ΛΟΝ ΑΠΟ ΤΟΝ ΘΙΑΣΟ ΤΟΥ κ. ΛΙΝΟΥ
ΚΑΡΖΗ.

Ἡ ἐρμηνεία τῆς Ἀρχαίας Τραγωδίας εἶναι πάντα ἓνα ζωντανὸ κι' ἐπίμαχο ζήτημα γιὰ ὅλους τοὺς καλλιτεχνικά προχωρημένους λαοὺς καὶ πιὸ πολὺ γιὰ μᾶς τοὺς Ἕλληνας.

Ἀναρωτιόμουν, καθὼς ἔφευγα ἀπὸ τὸ Πα-

νηγῶρι τοῦ Διόνυσου, ἂν ἡ Ἀρχαία Τραγω-
δία δοσμένη ὄχι ὅπως δόθηκε ἀπὸ τὸν κ. Καρ-
ζή, οὔτε ὅπως ἀνάζησε κάτω ἀπὸ τὴ φλογερὴ
πνοή τοῦ ζεύγους Σικελιανοῦ, οὔτε μὲ τὴ Γερ-
μανικὴ ἔκφραση ποὺ κληρονόμησε ὁ θαυμά-
σιος Φῶτος Πολίτης στὸ Ἐθνικόν, οὔτε μὲ τὴν
εὐλαβικὴ κι' εὐσυνειδήτη προσέγγιση τῶν Γερ-
μανῶν φοιτητῶν, οὔτε ἀκόμη μὲ τὴν ἀτυχῆ
ἀλλὰ γεμάτη ἐνθουσιασμό, καλὴ πρόθεση, ἐπι-
μέλεια κι' ἀνάλαφρη γαλλικὴ χάρη, παρά-
σταση τῶν Γάλλων φοιτητῶν τῆς Σορβόννης
—ἀλλ' ἀπὸ ἓναν ὄρχαίο θίασο ποὺ μὲ κάποιον
θαῦμα θ' ἀναζοῦσε ὀλόκληρος στὸ θέατρο
τοῦ Διόνυσου— μὲ τίς στολές τῆς ἐποχῆς ἀτό-
φιες, ἀπείραχτες, ὄχι ἀντιγραμμένες ἀπὸ ἀγγελία
καὶ συμπληρωμένες μὲ τὴν εὐλαβικὴ ἀλλὰ ἄ-
μοιρη ἀπὸ ἑλληνικότητα, φαντασία Γερμανῶν,
Γάλλων κλπ ἐρευνητῶν κι' ἐραστῶν τοῦ Ἀρ-
χαίου Κάλλου, μὲ τὸ χορὸ του, μὲ τὴ μου-
σικὴ του, μὲ τοὺς ἀπὸ μηχανῆς θεοὺς του κλπ.
θά μποροῦσε νὰ μᾶς συγκινήσει.

Ἄν θὰ μποροῦσε νὰ συγκινήσει ἓνα σημε-
ρινό, Ἑλληνικὸ Κοινόν, ἀνθρώπους ποὺ μ' ὄλο
ποὺ εἶναι Ἕλληνας, μ' ὄλο δηλαδὴ ποὺ μαζὶ
μὲ τὸ εὐεπίφορο τοῦ Μεσογειακοῦ τοὺς χαρα-
κτῆρα κι' ἄλλα τέτοια χαρακτηριστικά, φέρ-
νουν καὶ μιὰ λανθάνουσα γνωριμία μὲ τὸ
Δρᾶμα, τὸ Λόγο καὶ τὸ Μέλος τῆς Ἀρχαίας
Τραγωδίας. τοὺς χωρίζουν ἀπ' αὐτὴν χιλιάδες
ὀλόκληρα χρόνια, φοβερὲς δυστυχίες καὶ τρα-
γωδίες ποὺ μάλαξαν τὴν περήφανη κι' ἀδά-
μαστη ψυχὴ τους ποὺ προσπάθησε νὰ παρη-
γορήσει ὁ Χριστιανισμὸς, ἀνθρώπους ποὺ δε-
λέασαν κι' ἀπογοήτευσαν ἓνα σωρὸ ὠραίες, εὐ-
γενεῖς παραιοσθήσεις;

Κι' ἡ ἀπάντηση εἶναι ὄχι.

Γιατί μ' ὄλο πού οἱ βασικές ἀνάγκες τοῦ ἀνθρώπου μένουν πάντα οἱ ἴδιες, ἡ ἀντίδραση τῶν ἀνθρώπων τῆς κάθε ἐποχῆς σέ κάθε ἀνάγκη καί ἡ ἀνταπόκρισή τους σέ κάθε αἶτημα δέν εἶναι βασικά ἡ ἴδια.

Καί μιᾶς καί ξεφύγουμε ἀπό τήν σχεδόν παγκόσμια παραδεδεγμένη ἀντίληψη ὅτι ἡ Ἀρχαία Τραγωδία ἀπευθύνεται ἄμεσα στοὺς ἀνθρώπους κάθε ἐποχῆς θά δοῦμε ὅτι ἡ ἱστορική ἐρμηνεία (ἱστορικό ἀντίκρουσμα) δέν εἶναι ἓνα ἀπλό μέσο πού θά μᾶς βοηθήσει νά καταλάβουμε καλύτερα τήν Ἀρχαία Τραγωδία. Θά δοῦμε ὅτι ἡ ἀξία τοῦ Εὐριπίδη βρίσκεται περισσότερο στόν Κλασικισμό του καί λιγώτερο στό αἰώνιο τῶν ἔργων του. Φυσικά ὁ Εὐριπίδης δέν εἶναι γιά νά θαυμάζεται μόνο ἀπό τοὺς ἀνθρώπους μιᾶς ἐποχῆς ἀλλ' ἀπό τοὺς ἀνθρώπους ὅλων τῶν αἰώνων. Χωρίς αὐτό νά σημαίνει πὼς οἱ μεταγενέστεροι δέν μποροῦν νά χαροῦν τὸν Κλασικισμό τοῦ Εὐριπίδη.

Ἐχουν γίνει πολλές σκέψεις πάνω σ' αὐτό τὸ ζήτημα κι' οἱ ἱστορικοὶ φιλόσοφοι ἔχουν συνεισφέρει σ' αὐτό μὲ μελέτες καί παρατηρήσεις σχετικά μὲ τὴν αἰωνιότητα τῶν Κλασικῶν ἢ τοῦ Σαίκσπηρ, πράγμα πού ἀφαίρεσε πολὺ ἀπὸ τὴν σπουδαιότητα τῶν ἐρευνῶν τους γιατί τὰ Ἔργα Τέχνης εἶναι ἀποσπάσματα.

ἀπὸ τὴν ἐποχὴ (χρόνο) καὶ τὸν τόπο πὸν τὰ παρήγαγε καὶ δὲν μποροῦν νὰ νοηθοῦν οὔτε σὰ σύλληψη, οὔτε σὰν φαντασία, ἔσωτερικά κι' ἔξωτερικά χωρὶς τὴν γνώση καὶ τὴν σαφῆ ἀντίληψη ὅλων τῶν συναφῶν αἰτίων.

Κι' ἔτσι οἱ μεγάλοι ἀφορισμοὶ πὸν πολλοὶ ἀνιστόρητοι κριτικοὶ ἐκφέρουν, ἴσως νὰ εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἄγνοιας τῶν ἰδιαίτερων σχετικῶν ὄρων.

«Στὴν Τραγωδίᾳ βρίσκουμε μιὰν εἰκόνα τῶν βαθύτερων συγκρούσεων τῆς ζωῆς τῆς ἐποχῆς της» εἶπεν ὁ Hebbel πὸν εἶταν ἀπὸ τοὺς πρώτους πὸν τὸ εἶδαν αὐτό, γιὰτι θὰ εἶταν πολὺ εὐκόλος κι' ἀπλὸς ὁ δρόμος πρὸς τὴν τελειότητα ἂν θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ βασιστεῖ ἀπόλυτα στὴ γνώμη τῶν Κλασικιστῶν: ὅτι δηλαδὴ ἡ ἀνθρώπινη φύση εἶναι ἀμετάβλητη κι' ὅτι δόθηκε μιὰ γιὰ πάντα σὰ ἔργα τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων.

Δὲν μπορεῖ ἐπομένως ὁ σημερινὸς θεατῆς νὰ μεθέξει σὰ διαδραματιζόμενα στὴν Ἀρχαία Τραγωδίᾳ, δὲν μπορεῖ νὰ ταυτιστεῖ μὲ τοὺς ἥρωές της.

Γι' αὐτὸ κι' ἡ ἀνεξήγητη ἴσως γιὰ τοὺς πολλοὺς ἐπιτυχία κατασκευασμάτων κάθε ἄλλο παρὰ θεατρικῶν, ἔργων σὰν τὶς Δύο Ὀρφανές, τὴν Μαρία Δοξαπατρῆ κλπ κλπ., γιὰτι τὸ μεγάλο κοινὸ ἂν ὄχι τίποτ' ἄλλο, ἔχει τοῦλάχιστον τὴν ὁμοιότητα, τὴν κακὴν ἔστω φωτογραφικὴν ὁμοιότητα, μὲ τὰ ἐπὶ σκηνῆς καὶ σιγκινεῖται μὲ τὸν ἴδιο τρόπο πὸν κάποιος ξεσπάει σὲ κλάμματα μπροστὰ σὲ μιὰ φωτογραφία τοῦ παιδιοῦ του ἢ τῆς γυναίκας του.

Ὅχι πῶς οἱ φωτογραφίες τὸν συγκινοῦν καλλιτεχνικά, ἀλλὰ τοῦ στήνουν μπροστά του, παρμορφωμένα ἔστω μὲ κείνο τὸ ἀνούσιο χαμόγελο, μὲ κείνη τὴν ἀνέκφραστη ἀκίνησιάν— πού τὸ καλλιτεχνικό του ἔνστιχτο κοροϊδεύει ταυτόχρονα—ἀγαπημένα, γνωστὰ πρόσωπα.

Ἄν βέβαια ἡ φυσικὴ αὐτὴ συγκίνηση συνοδεύεται κι' ἀπὸ καλλιτεχνικὴν ἱκανοποίησιν, τότε ἔχουμε τὸ ἔργο Τέχνης: Τὸ πορτραῖτο καὶ τὴν σύγχρονην Τραγωδίαν.

Ἡ Ἀρχαία λοιπὸν Τραγωδία, στερημένη ἀναπόφευκτα ἀπὸ τὸν κυριώτερον κι' ἀκοπώτερον ἀποκτώμενον παράγοντα τῆς ἐπιτυχίας τῆ φυσικῆς δηλαδὴ συγκίνησης. εἶναι πολὺ δύσκολο νὰ ἐρμηνευτεῖ.

Κι' αὐτὸ μόνον μὲ μιὰν ἀπλῆ, ἀπέριττη ἔξαρση τοῦ ποιητικοῦ Λόγου θὰ μπορούσε ἴσως νὰ ἐπιτευχθεῖ: Χωρὶς ἀναζήτησιν σκηνηκῶν ἐντυπώσεων, χωρὶς νὰ ὑπείσχομαι ἡ νεωτεριστικὴ ἀντίληψις ἐρμηνείας τῶν διαφόρων ρόλων, χωρὶς φανταχτερὰ κοστούμια καὶ μουσικὰ ξεστρατίσματα, μιὰ παράστασις δηλαδὴ πού νὰ μετέχει τῆς ἱεροτελεστίας, μιᾶς ἱεροτελεστίας ἀληθινῆς, νὰ ἐξηγούμεθα, χωρὶς βακχεῖες καὶ ἀσέβειες, μιᾶς ἀληθινῆς λειτουργίας τοῦ Λόγου—σὰν τὴν ἀξιοθαύμαστη προσπάθειαν τοῦ κ. Σπύρου Μελά πού στήν Ἐκνονταετηρίδα τοῦ Πανεπιστημίου δίδαξε Ἀρχαίαν Τραγωδίαν ὅλο μὲ φοιτητὲς κι' ἔρριξε ὅλη τὴ βαρῦτητα τῆς ἐρμηνείας στὸ Λόγον—τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀρχαίου Λόγου τοῦ θεμέλιου τῶν

Λόγων τοῦ ὠραίου κάλλει παρὰ πάντας Λόγους.

Δὲν ἐπιτρέπονται λοιπὸν προχειρότητες, δὲν συγχωροῦνται ἀσέβειες καὶ δὲν ἀρκοῦν ἡ καλὴ πρόθεσις, ἡ εἰλικρινὴς διάθεσις κι' ἕνας ἀνυπόκριτος ἐνθουσιασμός γιὰ ἕνα τόσο βαρὺ ἔργο.

Αὐτὰ ἰσχύουν γιὰ ὅλους πού ἀσχολοῦνται μὲ τὴν Ἀρχαία Τραγωδία καὶ πιὸ πολὺ γιὰ τοὺς Ἕλληνες: Νὰ εἶσαι Ἕλληνας εἶναι μιὰ τιμὴ πού συνεπάγεται τὶς μεγαλύτερες ὑποχρεώσεις.

Μπορεῖ ὁ θίασος τοῦ Old Vic νὰ ποῦμε, νὰ δίνει ἕναν Οἰδίποδα Ἑλισεβετιανὸ ἀλλὰ ὁ κ. Λίνος Καρζῆς, μ' ὅλο πού δὲ μπορεῖ ὁ θίασός του, οὔτε κατὰ διάνοιαν νὰ συγκριθεῖ μὲ τὸ Old Vic, μόνο καὶ μόνο γιὰτὶ εἶναι Ἕλληνας δὲ μπορεῖ νὰ ἀσεβεῖ.

Ἡ εἰλικρίνεια καὶ ἡ καλὴ του διάθεσις καὶ ἡ μακροχρόνια ἀφιέρωσή του στὴν προσπάθεια τῆς ἀναβίωσης τῆς Ἀρχαίας Τραγωδίας, δὲν ἀμφισβητοῦνται ἀπὸ κανέαν, προτάσσονται μάλιστα ἀπὸ κάθε ἐπίκρισή του.

Μὰ ἴσια, ἴσια αὐτὴ ἡ πρόταξις εἶναι καὶ ἡ καταδίκη του.

Εἶναι σὰν τὴν πρόταξις τῆς νοικοκυρωσύνης ὅταν μιλοῦν γιὰ μιὰ νύφη ἢ τῆς τιμιότη-
τας ὅταν μιλοῦν γιὰ ἕναν πολιτικό.

Δὲν ἀρκοῦν ὅμως τὰ ὅσα διαθέτει ὁ κ. Καρζῆς, χρειάζονται ἄλλα πολλὰ καὶ πολὺτιμα γιὰ νὰ ἐπιτευχθεῖ ἕνα καλλιτεχνικὸ ἀποτέλεσμα.

Μ' ὅλο πού ὁ τρόπος ἐρμηνείας τοῦ κ. Καρζῆ, δοκιμασμένος κι' ἀπὸ τὸ ζεῦγος Σικελιανοῦ καθὼς κι' οἱ παράλληλες προσπάθειες τῶν ξένων τείνουν στὴν ἀναβίωση τῆς Ἀρχαίας Τραγωδίας δηλοδὴ στὴ μεταφύτεψή της ἀνάμεσά μας σὰν κάτι πού θὰ μποροῦσε νὰ μᾶς συγκινήσει φυσικὰ ἄμεσα—πρῶγμα ἀνέφικτο κατὰ τὴ γνώμη μας—θὰ μποροῦσε μολαταῦτα ὁ κ. Καρζῆς νὰ ἐπιτύχει κάτι παράλληλο μὲ τὰ ἐπιτεύγματα τοῦ ζεύγους Σικελιανοῦ ἂν.....μὰ ἡ σειρὰ τῶν ἂν εἶναι ἀτελείωτη καὶ ἀποτέλεσμα τῆς ἔλλειψῆς των τὸ θλιβερὸ Πανηγύρι τοῦ Διονύσου γιὰ τὸ ὅποιον τόσον ὁ Διόνυσος ὅσον καὶ τὰ λαϊκὰ Πανηγύρια θὰ μποροῦσαν νὰ ἐναγάγουν τὸν κ. Καρζῆ, στὸ δικαστήριον τῆς Τέχνης.